

Коваль В.Ю.

ФОРМУВАННЯ ДЕПОЗИТНИХ РЕСУРСІВ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ ЗАКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті розглянуто суть депозиту його роль в діяльності комерційних банків Закарпатського регіону. Зроблено аналіз залучених депозитів комерційними банками Закарпатської області за останні п'ять років. Запропоновано авторське бачення щодо основних факторів впливу на залучення депозитних ресурсів в області та сформовано основні пропозиції щодо зростання обсягів цих ресурсів в комерційних банках регіону.

Ключові слова: депозит, регіон, ресурси, банківська система.

ВСТУП

Формування залучених банківських ресурсів через проведення депозитних операцій є однією з найважливіших основ організації діяльності комерційних банків. Це пояснюється тим, що залученим ресурсам належить основна роль у покритті потреб банку в коштах для здійснення активних операцій.

Від обсягів залучених депозитів та їх термінів, залежать види кредитних операцій, відповідно розмір доходу банку; правильна організація депозитних операцій забезпечує ліквідність комерційних банків; депозитні операції сприяють прискоренню безготівкових розрахунків; ресурси, сформовані за рахунок депозитних операцій, значно дешевші міжбанківських ресурсів.

Кошти, залучені в комерційні банки – це запорука розвитку виробництва, малого і середнього бізнесу, який потребує банківських кредитів та інвестицій.

На сьогоднішній день перед комерційними банками гостро стоїть проблема розбіжності строків залучення та розміщення ресурсів. Кризові явища у фінансовій системі України загострили цю проблему ще більше. Коливання курсу долара та нездатність виконати свої зобов'язання перед вкладниками окремих банків, схвилювала багатьох українців, що спровокувало недовіру до банківських установ та масовим забиранням грошей з депозитних рахунків. Тому пошук шляхів оптимального формування та подальшого використання ресурсної бази є актуальною проблемою комерційних банків.

У наукових публікаціях присвячених формуванню залучених коштів комерційних банків на регіональному рівні, багато уваги приділяється аналізу депозитних коштів. Зокрема, це праці Брітченка І., Могильницької М., Стойки В. У контексті теоретичних та методичних питань дослідженню суті депозитів важливе значення мають праці Мороза А., Васюренка О., Заруби О., Фролова С. та ін.

Мета дослідження є оцінювання сучасного стану, динаміки та структури депозитних коштів комерційних банків Закарпатського регіону, виявлення закономірностей формування їх, та обґрунтування шляхів підвищення ефективності управління діяльністю комерційних банків області на ринку депозитних послуг.

Обробка інформації, викладеної у статті, здійснювалась методами системного підходу, узагальнення, порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Банківська система має володіти сукупністю ресурсів, достатніх як для кредитування поточних потреб суб'єктів господарської діяльності, так і для фінансування інвестиційної діяльності та формування відповідних резервів.

Більша частина ресурсів комерційного банку формується за рахунок залучених та позичених коштів, а не власних.

Серед залучених ресурсів переважають депозити до запитання (60%). На строкові депозити припадає близько 40% зовнішніх для банків ресурсів.

Згідно з твердженням дослідника А. М. Мороза «депозит – це грошові кошти в національній та іноземній валюті, передані їх власником або іншою особою за його дорученням у готівковій або безготівковій формі на рахунок власника для зберігання на певних умовах» [2, с.50].

Вчений Васюренко О.В. під депозитом розуміє «гроші, передані в банк їх власником для зберігання, та які залежно від умов зберігання числяться на тому чи іншому банківському рахунку» [1, с.85].

Професор С.М. Фролов у своєму підручнику вказує на те, що «депозитні залучені ресурси – кошти, внесені в банк фізичними і юридичними особами на певні рахунки і використані ними відповідно до режиму рахунка і банківського законодавства» [3, с.65].

Економічна енциклопедія тлумачить, що депозит (від латин., depositum – річ, віддана на збереження) – це гроші чи цінні папери, золото, коштовності, які тимчасово віддані на зберігання в банки [4].

© Коваль Віра Юріївна, здобувач кафедри фінансів та банківської справи УжНУ, тел. 0501929942, e-mail: ya_sony070285@ya.ru

Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність», вклад (депозит) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання, або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [6].

На нашу думку, депозит доцільно розглядати як залучені кошти у мікроекономічному аспекті та макроекономічному.

Банківський депозит у мікроекономічному аспекті можна охарактеризувати, як отримані окремим банком кошти в тимчасове користування на грошовому ринку суб'єктів економіки на договірній основі, які використовуються для здійснення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій, з метою отримання прибутку та забезпечення ліквідності банку.

У макроекономічному аспекті депозитні кошти є сукупністю депозитних ресурсів усієї банківської системи країни, які є джерелом задоволення різноманітних потреб фізичних та юридичних осіб, важливим важелем економічного зростання регіонів та економіки держави в цілому.

Для аналізу достатності депозитних коштів комерційних банків для видачі кредитів в Закарпатській області доцільно оцінювати інтенсивність змін у часі виданих кредитів та залучених депозитів на основі порівняльного аналізу рядів динаміки.

Показники інтенсивності змін одного показника порівняно з іншими за однакові проміжки часу називається коефіцієнтом випередження. Існують

різні способи обчислення цього показника, пропонується розрахувати на основі абсолютних приростів базисним методом, виходячи з двох динамічних рядів, які побудовано за однакові періоди.

У цьому випадку коефіцієнт випередження розраховується за формулою:

$$k_v = \Delta k' / \Delta k'', \quad (1)$$

де, k_v – коефіцієнт випередження;
 k' – базисний абсолютний приріст депозитів;
 k'' – базисний абсолютний приріст кредитів.

Базисний абсолютний приріст ($\Delta k'$ – зобов'язання банків за залученими депозитами; $\Delta k''$ – вимоги банків за наданими кредитами) показує зростання або зменшення показника в абсолютному виразі у порівнянні з рівнем, прийнятим за базу, тобто за певний період часу, отже:

- для ряду динаміки депозитів:

$$\Delta k' = y_i - y_0, \quad (2)$$

де, y_i – базове значення депозитів;
 y_0 – звітне значення депозитів.

- для ряду динаміки кредитів:

$$\Delta k'' = y_i - y_0, \quad (3)$$

де, y_i – базове значення кредитів;
 y_0 – звітне значення кредитів.

Використавши показники динаміки депозитів комерційних банків Закарпатської області, які залучено на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб, та кредитів, які видавались суб'єктам економіки в Закарпатському регіоні протягом 2007-2011рр., проведемо розрахунки коефіцієнту (табл. 1).

Таблиця 1 Результати розрахунків коефіцієнту випередження по комерційних банках Закарпатської області за 2007-2011рр., тис. грн.

Роки	Депозити (млн. грн.)	Кредити (млн. грн.)	Базисний абсолютний приріст		Коефіцієнт випередження
			$\Delta k'$	$\Delta k''$	
2007	2 153,2	4 783,8	-	-	-
2008	2 843,5	8 065,9	690,3	3 282,1	0,2103
2009	2 483,0	7 459,1	-360,5	-606,8	0,5941
2010	3 145,3	6 204,4	662,3	-1 254,7	-0,5278
2011	3 266,9	5 113,6	121,6	-1 090,8	-0,1114

*Складено та розраховано за матеріалами ТУ НБУ в Закарпатській області

Проаналізувавши отримані результати коефіцієнта випередження з 2007 по 2011 роки, можна стверджувати, що комерційні банки Закарпатського регіону відчували брак депозитних коштів, які необхідні були для здійснення кредитної діяльності. Коефіцієнт випередження за аналізований період був менший за 1, що свідчить про те, що комерційні банки області видавали в більших обсягах кредити, ніж залучали депозити.

Загальний обсяг депозитів у 2009 році в області знизився на 12,7% у порівнянні з 2008р. Відплив коштів відбувся, головним чином, з депозитів в національній валюті, що стало наслідком зростання рівня доларизації економіки упродовж 2009 року з 30,62% до 31,68%. Також зменшення депозитних

ресурсів, на нашу думку було спровоковане через нестабільність в банківській системі, банкрутством деяких комерційних банків, що збільшило недовіру до банків.

Забезпечення ресурсами, які необхідні для здійснення кредитних операцій в регіоні, здійснюється в більшій мірі за рахунок коштів комерційних банків інших регіонів. Отже, Закарпатська область відноситься до регіонів-отримувачів банківських ресурсів. Така ситуація призводить до більшої плати за кредити у порівнянні з регіонами-донорами банківських ресурсів.

Основними вкладниками грошових коштів комерційних банків Закарпатського регіону являються фізичні особи. Для порівняння впливу

доходів населення та індексу інфляції за 2007-2011рр. Закарпатській області за той же період, використаємо на залучення депозитів комерційних банків в дані таблиці 2.

Таблиця 2 Вплив основних економічних показників на залучення депозитів комерційними банками в Закарпатській області впродовж 2007-2011рр.*

Показники	Роки				
	2007	2008	2009	2010	2011
Депозити населення, млн. грн.	1 647,5	2 243,6	2 051,7	2 606,6	2 701,3
Доходи населення, млн. грн.	12 103	16 033	16 492	20 841	24 446
Кількість населення, млн. осіб	1,243	1,244	1,245	1,246	1,250
Обсяг доходів на одну особу, грн.	9 737	12 888	13 630	16 726	19 557
Темп приросту обсягів доходів на одну особу до попереднього року, %	-	32,4	5,8	22,7	16,9
Темп приросту обсягів депозитів на одну особу до попереднього року, %	-	36,1	-8,6	26,9	3,2
Показники індексу інфляції, %	16,6	22,3	12,3	9,1	4,6
Частка депозитів у ВРП, %	15,7	17,0	16,4	17,7	x

*Складено та розраховано за даними ТУ НБУ в Закарпатській області та джерел [5, с.8; 8]

З табличних даних ми бачимо, що зі збільшенням доходів населення відбувається і збільшення обсягів депозитів комерційних банків, але велике значення відіграє також індекс інфляції. Оскільки збільшення реальних доходів буде лише тоді, коли індекс інфляції є незмінним або зменшується. Вплив індексу інфляції на залучення депозитних ресурсів, ми бачимо, у 2009р., коли зі збільшенням доходів депозитні збереження зменшуються. Також в цій ситуації, на наш погляд, зіграв психологічний фактор вкладників банку: «високий індекс інфляції призведе до знецінення грошових коштів, тому краще

вкласти ресурси в інші фінансові сектори економіки, які є менш ризикованими». Зменшення залучених депозитів у 2009р., на нашу думку було спричинене також несвоєчасним поверненням депозитних коштів клієнтам (деякі комерційні банки з метою забезпечення ліквідності банку, повертали депозитні вклади, шляхом поділу цих ресурсів на декілька частин), що призвело до недовіри до банківських установ.

Питома вага залучених депозитів комерційними банками Закарпатської області від юридичних осіб є набагато меншою, ніж від фізичних осіб (табл. 3).

Таблиця 3 Динаміка депозитів юридичних осіб у Закарпатській області у 2007-2011рр., тис. грн..

Вид економічної діяльності	на 01.01.2008р.		на 01.01.2009р.		на 01.01.2010р.		на 01.01.2011р.		на 01.01.2012р.	
	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
Всього, з них:	505 699	100	599 936	100	431 260	100	538 715	100	565 693	100
С/г, мисливство та лісове господ.	14 289	2,8	13 005	2,2	9 529	2,2	17 202	3,2	14 974	2,6
Обробна промисловість	116 471	23,0	120 026	20,0	102 221	23,7	123 029	22,8	125 416	22,1
Будівництво	50 213	10,0	39 205	6,5	30 083	6,9	41 941	7,8	59 616	10,5
Опт. торгівля і роздр. торгівля трансп. засобами	135 520	26,8	175 768	29,3	109 989	25,5	108 557	20,2	93 414	16,5
Готелі та ресторани	6 502	1,3	16 347	2,7	5 160	1,2	10 254	1,9	6 655	1,2
Транспорт	61 608	12,2	60 920	10,1	43 247	10,0	51 326	9,5	65 253	11,5
Фінансова діяльність	44 843	8,9	43 656	7,3	40 510	9,4	82 096	15,2	68 297	12,2
Операції з нерухомістю, здавання під найм, послуги юр. осіб	24 141	4,8	47 141	7,9	36 861	8,5	26 607	4,9	37 037	6,5
Охорона здоров'я	9 688	1,9	20 762	3,5	10 197	2,5	19 726	3,7	21 060	3,8
Колективні, громадські та особисті послуги	29 134	5,7	37 100	6,2	27 923	6,5	33 821	6,3	25 949	4,6
Інші	13 290	2,6	26 006	4,3	15 540	3,6	24 156	4,5	48 022	8,5

*Складено та розраховано на матеріалах ТУ НБУ в Закарпатській області

Статистичні дані свідчать, що найбільшу частку в загальній сумі депозитних коштів юридичних осіб займають кошти обробної промисловості та торгівлі. У 2009р. простежувалась тенденція до зниження депозитних ресурсів на 28,1%. На зниження депозитів вплинуло, на наш погляд, зниження оборотних коштів підприємств, невпевненість економічних суб'єктів щодо перспектив економічного розвитку, а також труднощі із достроковим переведенням у ліквідну форму коштів із строкових рахунків в період піку кризи. У 2011р. ситуація щодо залучення депозитних коштів стала покращуватися, що в свою чергу призвело їх зростання.

При аналізі обсягу депозитів важливою є як їх кількісна, так і якісна оцінка. Чим вища частка

депозитів клієнтів банку, залучених на довгостроковій основі, тим вища стабільна частина ресурсів комерційного банку, що позитивно впливає на його ліквідність і зменшує його залежність від міжбанківських позик. Строкові депозити є найбільш стабільною частиною придбаних ресурсів, що дає банку можливість здійснювати кредитування на більш тривалі строки та під вищий відсоток. Оптимальний рівень строкових депозитів у ресурсній базі має становити не менш як 50% [7, с.3].

Для оцінки депозитів комерційних банків Закарпатської області за останній період щодо їх якісного складу, зробимо аналіз на основі таблиці 4.

Таблиця 4 Зобов'язання комерційних банків Закарпатського регіону за коштами, залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб, тис. грн.

Період	Усього	У тому числі за видами							
		валют				депозитів			
		національна валюта		іноземна валюта		До запитання		Строкові	
		сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
на 01.01.2008р.	2 153 223	1 275 313	59,2	877 9 10	40,8	650 565	30,2	1 502 658	69,8
на 01.01.2009р.	2 843 529	1 361 194	47,9	1 482 335	52,1	760 211	26,7	2 083 318	73,3
на 01.01.2010р.	2 482 961	1 084 055	43,7	1 398 906	56,3	806 914	32,5	1 676 047	67,5
на 01.01.2011р.	3 145 342	1 583 846	50,4	1 561 496	49,6	991 287	31,5	2 154 055	68,5
на 01.01.2012р.	3 266 952	1 666 214	51,0	1 600 738	49,0	1 004 227	30,7	2 262 725	69,3
на 01.10.2012р.	3 794 279	1 910 644	50,3	1 883 635	49,7	1 168 733	30,8	2 625 546	69,2

*Складено та розраховано на матеріалах ТУ НБУ в Закарпатській області

Статистичні дані свідчать, що протягом аналізованого періоду більшу питому вагу в загальному обсязі депозитів Закарпатського регіону займали строкові депозити, що є позитивним явищем у діяльності комерційних банків, оскільки вони є основою для здійснення активних операцій, від яких залежить прибуток банків.

Таблиці 4 показала, що внесення коштів в комерційні банки області здійснювалось майже в однакових обсягах як в національній так і в іноземній валюті. Хоча частка залучених депозитів в іноземній валюті з 2009р. почала зменшуватись, на нашу думку це є наслідком нестабільного курсу іноземних валют.

На теперішній час важливим аспектом формування ресурсної бази банків відіграють обмежені можливості їх, щодо надання валютних кредитів, що призводить до зменшення попиту банків на валютні ресурси, в першу чергу, з боку банків з іноземним капіталом. На нашу думку, така ситуація негативно впливає на збільшення обсягів ресурсів комерційних банків.

Здійснивши аналіз залучених депозитів комерційними банками в області за останні п'ять років ми дослідили, що на збільшення їх обсягів впливають ряд факторів (рис. 1).

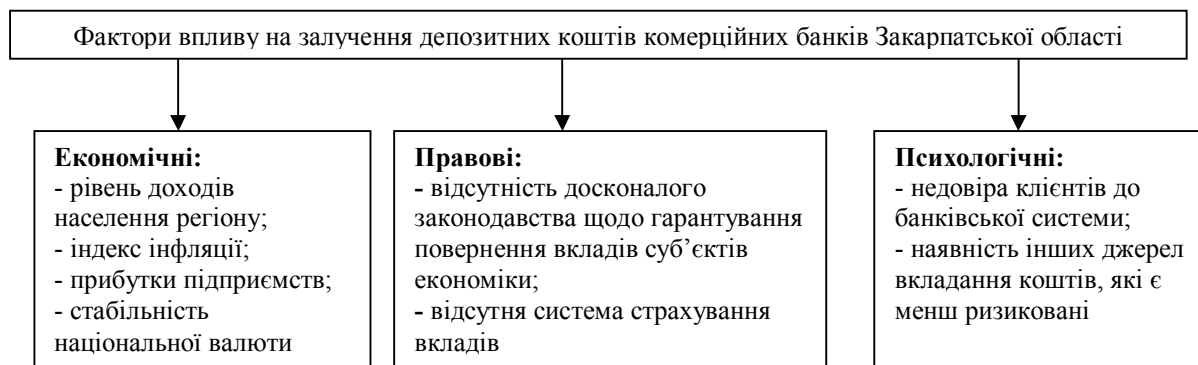

Рис. 1 Фактори впливу на залучення депозитних коштів комерційних банків Закарпатської області*

*Складено автором

На сьогодні обсяг готівки на руках у населення області є досить значним, і ті комерційні банки, які зможуть запропонувати вкладникам більш якісні послуги, отримають у своє розпорядження значні суми додаткових депозитів. На нашу думку, для збільшення обсягів депозитів комерційних банків Закарпатського регіону слід виконати такі дії:

- ввести систему страхування депозитів, яка полягає у створенні системи захисту грошових вкладів, що знаходяться на депозитних рахунках у банках, на випадок банкрутства цих банків;

- розширення кола депозитних рахунків клієнтів з різноманітним режимом функціонування, що надаватиме вкладникам банку додаткові можливості по використанню своїх коштів;

- особливу увагу в процесі залучення коштів приділяти строковим депозитам, які в найбільшій мірі забезпечують підтримку ліквідності банку;

- забезпечувати взаємозалежність між залученими депозитами та виданими кредитами за їх строками та сумами;

- ефективно розміщення депозитних ресурсів, яке б гарантувало їх повернення та приносило дохід банку;

- підвищувати культуру обслуговування клієнтів, що буде сприяти залученню вільних грошових коштів;

- повернути довіру населення до банківської системи.

ВИСНОВКИ

Таким чином, враховуючи вище викладене, можна зробити висновок, що формування та

зміцнення депозитних коштів комерційних банків, відіграє важливе значення у їх діяльності, тому що залучення ресурсів і надання кредитів знаходиться в тісному взаємозв'язку.

На нашу думку, депозит доцільно розглядати як залучені кошти у мікроекономічному аспекті та макроекономічному.

Банківський депозит у мікроекономічному аспекті можна охарактеризувати, як отримані окремим банком кошти в тимчасове користування на грошовому ринку суб'єктів економіки на договірній основі, які використовуються для здійснення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій, з метою отримання прибутку та забезпечення ліквідності банку.

У макроекономічному аспекті депозитні кошти є сукупністю депозитних ресурсів усієї банківської системи країни, які є джерелом задоволення різноманітних потреб фізичних та юридичних осіб, важливим важелем економічного зростання регіонів та економіки держави в цілому.

На сьогоднішній час збільшуються обсяги залучених депозитних коштів комерційними банками області, але потребу в необхідних ресурсах для здійснення кредитних операцій в повному обсязі поки ще не задовольняють. Більшу частину депозитних ресурсів займають кошти фізичних осіб.

Правильне та ефективно формування депозитних коштів комерційних банків є необхідною умовою для забезпечення нормальної банківської діяльності. Оскільки, фінансова ситуація в країні часто змінюється, то дана тема потребує подальшого дослідження та знаходження ефективних шляхів формування депозитних коштів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківські операції: [навч. посіб.] / Васюренко О.В. 4-ге вид., перероб. і доп. – К: Знання, 2004.
2. Банківські операції: [навч. посіб.] / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна 2-ге вид. К:КНЕУ, 2002.
3. Банківська справа і основи митного регулювання в Україні: теорія та практика: [навч. посіб.] / С.М. Фролов – К.: Університетська книга, 2004. – 368с.
4. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/str/E-189.html
5. Закарпаття – 2012р. Статистичний збірник. – Ужгород: Головне управління статистики в Закарпатській області / Доходи та витрати громадян Закарпатської області та Західного регіону, 2012.
6. Закон України від 20.09.2001р. №5 ВВР «Про банки і банківську діяльність» [Електронний ресурс] / сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14
7. Неізнана О.В. Операції комерційних банків по залученню коштів: сучасні технології та світові тенденції розвитку / О.В. Неізнана // Фондовий ринок. - 2007. - №31. – С. 2-5.
8. Сводная таблица индексов инфляции [Електронний ресурс]. – Режим доступу: index.minfin.com.ua/index/infi/

Одержано 29.08.2013р.